

Opprør

DEMOKRATI

I MIDT-ØSTEN

Opprør

Osterhausgata 27
0183 Oslo
Tel: 22 98 90 50
Fax: 22 98 90 55
Epost: paal@rv.no

Redaktør

Pål Hellesnes
paal@rv.no

Ansvarlig redaktør

Torstein Dahle

Redaksjon dette nummer

Pål Hellesnes
Lars Akerhaug
Ingrid Baltzersen

Design

www.okular.no

Layout

Pål Hellesnes

Opplag

2000

Leder

Torstein Dahle

Kontaktinfo

Osterhausgata 27
0183 Oslo
Tel: 22 98 90 50
Fax: 22 98 90 55
Epost: rv@rv.no

INNHold

Side 4: Demokrati i Midt-Austen?

Side 7: Landprofil: Egypt

**Side 8: Med islamister for
demokrati**

Side 10: Slutt på silkehanskene

Side 12: Islamistar på frammarsj

Side 14: Landprofil: Libanon

**Side 15: Hizballah og libanesisk
politikk**

**Side 16: Hizballah og opprettelsen
av en parallell stat**

**Side 19: Fakta: Palestinske
flyktnigner**

Demokratisk vår i Midt-Østen

Mens forordet til dette heftet skrives går Libanon i gjennom nok en politisk krise. Den pro-amerikanske regjeringen har etter sommerens krig måttet tåle hardt skyts fra opposisjonen og den libanesiske motstandsbevegelsen som forsvarte landet mot den israelske invasjonen. Landet rives mellom en fløy som ønsker en tettere tilknytning til vesten, og særlig USA og Frankrike, mot de som ønsker en forankring i den arabiske regionen og motstandskampen mot USA og særlig Israel. Hizbollah og deres allierte prøver nå å velte regjeringen.

Libanon er Midtøsten i miniatyr. Kampen om makten i Libanon er en del av en større maktkamp i hele regionen. På den ene siden står USA, Israel og deres allierte, det store flertallet av de arabiske regimene USAs utenriksminister Condoleezza Rice kaller "moderate stater". På den andre siden "terroristene", eller "motstandsleiren", som de kaller seg selv. Kampen om Midtøsten er ikke bare en fysisk kamp, men også en kamp om det ideologiske hegemoniet. Har USA definisrett på ord som "demokrati" og "ekstremisme"? Hvem er det som skal bestemme over framtida i området? Samtidig kan vi spørre om svart-hvitt bildet av av to motsatte leire egentlig stemmer? Syria, en av USAs verste motstandere i regionen, åpnet nylig diplomatiske forbindelser med Irak, der pro-amerikanske krefter har hatt sittet med regjeringsmakten siden invasjonen i 2003. I Libanon har gamle fiender blitt venner, mens de nye fiendene ofte var gamle allierte.

Det er liten tvil om at folket i Midtøsten er på kollisjonskurs med herskerne. Taxi-sjåførene i Kairo er unisone: "hadde Hizbollah-leder Nasrallah stilt til valg her, ville han vunnet". Mens Libanon er delt nesten på midten mellom de to leirene, har Hizbollah unison støtte i de fleste av nabolandene. Men dette reflekteres ikke verken i valgene som foretas eller politikken som utøves i disse statene.

Demokratimangelen er akutt i Midtøsten. De fleste rangerer de arabiske statene blant verstingene når det gjelder menneskerettighetsovergrep og mangel på demokratiske rettigheter. De pro-amerikanske regjeringene har støtte fra et USA som snakker om "demokrati" i Midtøsten. Men USAs allierte i regionen nekter sine egne innbyggere demokratiet amerikanerne prater om.

Heftet du har i hånden skriver om de arabiske demokratibevegelsene. Hvordan påvirkes de av det amerikanske presset i regionen? Hva ønsker de selv? Svarene er ikke nødvendigvis ensartede. Selv om de aller fleste gruppene som kjemper for demokrati også er mot USA og Israels hegemoni er de langt fra enige innbyrdes. I Egypt går for eksempel debatten høyt om hvorvidt man kan samarbeide med islamistene i kampen mot regimet. I Libanon beskylder mange Hizballah og resten av motstandsbevegelsen mot Israel for å gå diktaturstaten Syria sitt ærend i området.

Disse spørsmålene er viktige også for oss i Norge. Skal antikrigsbevegelsen ha troverdighet må den også kunne svare på hva våre alternativer er. Det krever kunnskap. God lesning.

Ingrid Baltzersen

Lars Akerhaug

Demokrati i Mi

Regima i Midt-Austen er autoritære og lite demokratiske, og Egypt er ikkje noko unnatak. Kva for vilkår fins for demokratisk opposisjon, og kan den gryande demokratorørsla Kifaya får ei viktig rolle, ikkje berre i Egypt, men som modell for heile Midt-Austen?

Av Ingrid Baltzsersen

Dei fleste regima i Midtausten er autoritære og lite demokratiske. Egypt er eit godt døme på det. Då "dei frie offiserane" med Gamal Abd el-Nasser i spissen kom til makta i 1952 gjennomførte dei ein del reformer som gjorde kvardagen enklare for egyptarane, gjennom subsidier og ein del omfordeling og nasjonalisering av eigedom. Men dei innførte samtidig eit eittpartisystem og sterk presidentmakt, noko som gjer at sjølv etter innføringa av fleirpartisystem på slutten av 70-talet så har uansett ikkje parlamentet så mykje å sei.

I den arabiske verda har demonstrasjonar på gata vore eit sjeldan syn, bortsett frå når det er i regi frå regima. I Egypt var det demonstrasjonar på starten av 70-talet som kritisert regimet mellom anna for å ha tapt krigen mot Israel i -67. Det var også opptøyar midt på 70-talet då president Anwar Sadat prøvde å kutta i subsidia på basisvarer som brød. Men det egyptiske regimet har hatt ein vellukka politikk med periodar av sterk undertrykking av opposisjonen, og splitt og hersk politikk der dei set ulike grupper i opposisjonen opp mot kvarandre, til dømes nytta skilnadane mellom islamistane og dei legale sekulære opposisjonspartia. Opposisjon mot regimet har blitt tolerert så lenge det ikkje har vore synleg, til dømes har demonstrasjonar blitt haldt på universitetsområda og i moskear, men blitt stoppa eller slått ned viss dei prøver å gå ut på gata. Pressa har delvis blitt direkte sensurert gjennom bruk av injurielovgjeving, men også blitt tvungen til sjølvensur av redsle for å mista trykkeri, annonseinntekter, fysiske åtak osv.

Solidaritet med intifadaen, nei til krig.

I september 2000 blei folk sjokkerte

over den israelske statsministeren Ariel Sharon si framferd på tempelhøgda, og oppstarten intifadaen. Ei demonstrasjonsbølge, og også meir langsiktig solidaritetsarbeid med palestinarane kom i gang. Dette skjedde over heile verda, også i den arabiske verda. "By Tuesday, after people had seen what happened in Palestine on Monday, especially the death of Al-Dorra [...], students came to the campus in a militant state of mind" fortalte ein anonym student til Al-Ahram Weekly (Faraq 2000).

I denne situasjonen måtte representantane frå regimet også visa avstand til Israel. Dei fordømte Sharon, i Egypt gjekk både president Hosni Mubarak, og dei religiøse storleikane sheikhen av Al-Azhar, Mohamed Sayed Tantawi, og den koptiske pave Shenouda III. Dei legale opposisjonspartia i Egypt laga også fråsegnar mot Israel.

Organisering – venstresida ser sin time

Den palestinske al-Aqsa-intifadaen starta 28. september 2000, og allereie dei tidlege studentdemonstrasjonane blei rapportert at var organisert av sosialistar og nasseristar, ein egyptisk ideologi for nasjonalisme og sosialisme. Den egyptiske folkelege komiteen til støtte for oppreisten til det palestinske folket blei oppretta rett etter intifadaen starta i 2000. Solidaritetskomiteen var dominert av venstreradikale av ulike avskygningar som marxistar og nasseristar, nokre islamistar, menneskerettsaktivistar, feministar, journalistar og uavhengige.

Myndighetene lot solidaritetsrørsla gjera ein del ting, til dømes hindra dei ikkje innsamlingar som ikkje hadde søkt

om offisiell tillatelse, og dei tolererte solidaritetsdemonstrasjonar. Men allereie i 2001 stramma myndighetene inn, eit medlem av solidaritetskomiteen, Farid Zahran, blei arrestert og anklaga for å å propagandera desinformasjon og planlegga demonstrasjon 28. september. Etter det haldt gruppa ein låg profil, både på grunn av represjonane men også fordi situasjonen i Palestina roa seg. Med invasjonen av vestbreidda i 2002 eksploderte aktiviteten igjen, og demonstrantane tok igjen ut på gata, der dei blei slått tilbake av politiet. I demonstrasjonane begynte ein med meir og meir eksplisitt kritikk av regimet.

Då USA invaderte Irak 20. mars 2003 kom det umiddelbart demonstrasjonar i Kairo. Demonstrantane okkuperte Tahrir-plassen, den største og mest sentrale plassen i Kairo. Rundt 3000 demonstrantar var på plassen, men opprørpoliti stoppa dei kvar gong grupper av demonstrantar forsøkte å forlata plassen og gå i retning av den amerikanske ambassaden. Demonstrantane ropte slagord som var retta direkte mot presidenten og familien hans.

Også pressa blei bruka for å visa motstand mot regimet og haldinga til regjeringa. Etter at Mubarak si fråsegn om krigen i Irak fokuserte mest på Saddam Hussein si rolle i å provosera fram det amerikanske åtaket, svara 26 intellektuelle med ei mot-fråsegn i nasseristavisa al-Arabi, der dei la skulda på USA sin kolonialistiske aggresjon. Det er uvanleg for egyptiske intellektuelle å direkte utfordra Mubarak i pressa.

Frå september 2002 blei arvestyre ein sentral debatt i Egypt, og antikrigsdemonstrasjonane våren 2003 fordømte den tydelege planen om at Gamal Muba-

Et-Austen?

rak skal overta presidentembetet etter far sin. Redaktør av al-Arabi, Abd al-Halim Qandil, starta ei kampanje mot Gamal Mubarak med open kritikk av både han og faren.

Frå den forsiktige regimekritikken i solidaritets- og antikrigsarbeidet i 2001 og 2002 til kampanjejournalistikken mot regimet til Abd el-Halim Qandil er det faktisk eit langt skritt. Sjølv om ein del av demonstrasjonane, som demonstrasjonen 28. mars 2003, blir tolerert av regimet, så er det nytt at regimetolererte demonstrasjonar går på gata. Regimet opnar opp for avgrensa kritikk og demonstrasjonar, for å "sleppa ut damp". Men denne opninga gjer også at demonstrantane blir vande med dette rommet og krevjar meir.

Kifaya

Dette rommet utnytta Den egyptiske rørsla for endring, også kalla Kifaya (Nok).

Kifaya blei kjent for slagorda: Nei til arvestyre, nei til forlenging (av presidentperiodane), Kifaya! Rørsla blei planlagt frå hausten 2003, og offisielt stifta september 2004 i samband med kongressen til regjeringspartiet, det Nasjonal-Demokratiske Partiet. Stiftarane og talspersonane til Kifaya representerer breidda i egyptisk politikk, dei er sosialistar, nasseristar, islamistar osv.

Kifaya kravde også endring av grunnlova, spesielt artikkel 76 som sa at det berre skulle vera ein presidentkandidat, og at han blir vald gjennom folkeavstemming, og artikkel 77 som ikkje set nokon avgrensing på talet på presidentperiodar. Allereie eit par månadar etter stiftinga av Kifaya foreslo Mubarak å endra artikkel 76 og dimed tillata fleire presidentkandidatar, og han fekk det gjennom etter ei rask handsaming frå parlamentet og ei folkeavstemming. Dermed stilte det fleire kandidatar i presidentvalet eit halvt år

seinare. Det kan vera fleire forklaringar på grunnlovsendringa, anten å blidgjera USA og vesten og framstå som meir demokratiske, eller ynskje om å stilna Kifaya som då hadde gjennomført fleire demonstrasjonar på gata. Dei legale opposisjonsparti hadde delvis blitt med på at det ikkje skulle skje nokon grunnlovsendring før presidentvalet, og blei svært overraska over det plutselige skiftet til Mubarak.

Uansett meinte opposisjonen at grunnlovsendringa var eit spel for galleriet. For det første var det mange avgrensingar på kven som kunne stilla som presidentkandidat, slik at ingen reelle opposisjonskandidatar kunne stilla. Fleire av desse avgrensingane blei ikkje iverksett i presidentvalet i september 2005, men dei kjem til å gjelda neste gong med mindre det kjem ei lovendring. Den andre innvendinga var at det trengst ei større reform av grunnlova viss det skal vera nokon reell endring. Det eine er artikkel 77, at ein må

ha ei avgrensing på kor lenge presidenten kan sitte. Men det trengst også ein reform av maktfordelinga mellom parlamentet og presidenten, sidan den egyptiske grunnlova gjev presidenten mesteparten av makta. Kifaya jobba difor vidare med kampanja si, og organiserte demonstrasjonar mot grunnlovsendinga, og argumenterte for boikott av presidentvalet.

Dei legale egyptiske opposisjonspartia blei skapa då Sadat innførte fleipartisytem, og fleire av dei har sitt opphav i regjeringspartiet. Desse partia er prega av klientelistiske strukturar, og fleire nye parti har blitt skapa av yngre politikarar som ikkje fekk gjennomslag eller makt i dei gamle partia. Leiarane av desse nye partia kjenner kvarandre frå studentarbeidet på 70- og 80-talet, og sjølv om dei representerer ulike politiske strømingar, som moderat islamisme, nasserisme, liberalisme, så samarbeider dei politisk, til dømes i Kifaya. Dei fleste av desse nye partia er ikkje godkjende som parti av den regjeringsutnemnde godkjenningdomstolen, men dei har representantar i parlamentet. Det same gjeld den største opposisjonsrørsla i Egypt, Dei muslimske brørne. Dei er ikkje godkjende som parti, men har 88 representantar i parlamentet mot resten av den samla opposisjonen sine 9 (Wikipedia).

Den tette tilknyttinga til opposisjonspartia gjorde at valkampen for presidentvalet i september og parlamentsvalet i november-desember 2005, tok mykje av piffen frå Kifaya. I presidentvalet oppfordra Kifaya til boikott, men det var nok fleire som stemte på Ayman Nour, den liberale kandidaten som enda som nummer to etter Mubarak. I parlamentsvalet jobba dei delvis for ei valallianse som ikkje blei noko av, og dei reklamerte for ein del av opposisjonskandidatane. Våren 2006 starta tregt, men i april starta regimet ei kampanje mot opposisjonelle dommarar. To høgsterettsdommarar blei kalla inn til disiplinærrådet til justisministeriet, skulda for å bakvaska andre dommarar og driva med valjuks. Grunnlova gjev departementet makt til å innkalla dommarar, men det er eit verkemiddel som sjeldan har blitt bruka, og i alle fall ikkje mot høgsterettsdommarar. Åtaka mot de reformistiske dommarane kjem fordi dommarlauget stiller krav om at rettsapparatet skal vera uavhengig frå regjeringa, og at dommarane er blant de sterkaste stemmene mot valfuset myndigheitene driv med. Dommarane krev slutt på at kjenningane i høgsterett blir hemmelegaldt. De krev opne sesjonar for domsavseiing i høgsterett. Åtaket på dommarane utløyste demonstrasjonar, og fleire av demon-

strantane blei arrestert. Solidaritetsarbeidet med desse politiske fangane aktiviserte Kifaya igjen, og fangane fekk sympati ut over landegrensene (Sjå eigen artikkel).

Er Kifaya framtida for Egypt og Midausten?

Det nye med Kifaya, og som dei ofte understrekar sjølv, er at dei har brote barrieren av frykt, og torer å eksplisitt sei nei til presidenten. Dette er ei endring som starta i antikrigsdemonstrasjonane, men som Kifaya er eit organisert uttrykk for. Utfordringane til Kifaya er at det er eit laust organisert nettverk, utan klart medlemskap eller leiing. Kifaya-aktivistane har lojaliteten sin både til Kifaya og til andre organisasjonar og parti dei er medlemmar i. Krava til Kifaya, som er slutt på presidentstyret, er såpass vage at dei kan samla mange, men samtidig ikkje konkrete nok til å mobilisera folk. I den seinare tida har Kifaya stilt meir konkrete krav, alt frå å fordømme regjeringa når ulukke skjer i Egypt til å krevja at Camp David-avtalen blir oppheva.

Eit generelt problem for opposisjonsrørsla i Egypt er også at ho for det meste mobiliserer intellektuelle i dei store byane. Dette gjer at rørslene ikkje blir så sterke som dei treng å vera for å skapa endring, og gjer også at krava og behova til arbeidarane og bøndene ikkje er skikkeleg representert i rørsla. Dei fleste opposisjonspartia mobiliserer i tillegg veldig få folk, Dei muslimske brørne har i alle fall den fordel at dei mobiliserer mange, og får styrke og gjennomslagskraft frå det.

Kifaya kan verka som ein inspirasjon på rørsler i andre land. Dei har oppnådd resultat, både gjennom at dei faktisk kan gå på gata med regimekritikk, men også at regimet har gjort små endringar i til dømes valsyste-met. Svakheitene til Kifaya finst hos opposisjonen i andre land i Midt-austen også, og det å vinna over dei er ei vanskeleg oppgåve å løysa.

Kjelder:

Farag, Fatemah. "Child Murder Sparks Campus Fury." Al-Ahram Weekly On-line 5.-11. oktober 2000, 502 ed.

http://en.wikipedia.org/wiki/Egyptian_parliamentary_election%2C_2005

Landprofil: Egypt

Styresett

President Hosni Mubarak har hatt makta sidan 1981, og har blitt gjenvald fire gonger etter det. Dei fire første gongene han blei vald var det gjennom folkeavstemming, som blir organisert gjennom at fleirtalet i parlamentet foreslår ein kandidat som folket seier ja eller nei til. Etter grunnlovsendinga våren 2005 blei det opna for å ha fleire kandidatar, sjølv om det var mange avgrensingar på kven som kunne stilla til val. Mubarak vann likevel eit overveldande fleirtal på 88,6 %, mens neste kandidat, Ayman Nour frå al-Ghad partiet, fekk 7,3 %. Det er fleire som meiner at stemmetala er feil, men ingen har utfordra at Mubarak vann valet overlegent. Dei fleste opposisjonspartia gjekk i mot grunnlovsendinga, fordi han sette så mange avgrensingar på kven som kunne stille at dei meinte det berre var ein maskerade. Likevel stilte representantar frå fleire av opposisjonspartia kandidat til presidentvalet.

I november-desember 2005 var det parlamentsval i Egypt. Den Muslimske Brorskapen stilte i rundt 1/3 av valkretsane, og gjekk fram 71 seter til 88 seter av totalt 444. Resten av opposisjonen stod på stad kvil. Parlamentet er framleis kontrollert av regjeringspartiet Det Nasjonal-Demokratiske Partiet, sidan opposisjonen ikkje ein gong er stor nok til å blokkera grunnlovsendingar. Parlamentsvalet blei gjennomført i tre rundar. Den første runden gjekk relativt reinhårig for seg, men valjukset og valden trappa opp i dei to siste. Valjukset og valden var for det meste for å hindra framgangen til Den Muslimske Brorskapen.

Den legale opposisjonen er svak, noko resultatet i parlamentsvalet viste. Haussten 2004 blei Den Egyptiske Rørsla for Endring, også kalla Kifaya, stifta. Dei er ei blanding av sosialistar, vensterradikale, marxistar, nasseristar, (moderate) islamistar, og dei har også delvis samarbeida med Den Muslimske Brorskapen.

Delar av fagrørsla er knytt til myndighetene, men dei siste åra har opposisjonen fått makta i fleire av profesjonsforeiningane. Både journalistforeininga og dommarforeininga har spela ei rolle i forhold til kritikk av myndighetene, og

som møtestad for å organisera demonstrasjonar og ha møter.

Sosiale forhold

Dei siste åra har fleire aktivistar blitt arrestert, ofte i samband med demonstrasjonar. Det har blitt meldt om bruk av tortur, og fengsling utan dom, eller etter dommar i spesielle domstolar som er sett opp etter unntakslovene.

Det finst ein viss grad av prentefri-dom i Egypt, og dei siste åra har fleire av opposisjonsavisene begynt å prenta direkte åtak på regjeringa, presidenten og familien hans. Men injurielovgjevinga er vidtrekkande, så journalistar kan riskera å bli dømt for artiklane sine. Kritiske artiklar kan også føra til represalier.

Ei viktig sak har vore forholda til dei sudanske flyktningane. Det finst titusenvis av sudanske flyktningar og antakeleg fleire millionar sudanske immigrantar i Egypt. Flyktningane klagar på rasisme, fattigdom og manglande mogleik til å skaffa seg levebrød og bustad. I tillegg er dei redde for tvangsretur til Sudan.

Arbeidsløysa i Egypt er høg, den offisielle arbeidsløysa har i perioden vore på rundt 10 %, men det er mykje skjult arbeidsløysa. Forskjellen mellom rik og fattig har auka. Mange er avhengige av subsidier på basisvarer og –tenester.

Den egyptiske familielovgjevinga er delt etter religion. Det får store konsekvensar, blant anna for retten til skilsmisse. For koptarar har det til no ikkje vore legalt med skilsmisse. For muslimane har menn og kvinner hatt ulik tilgang på skilsmisse. Kvinner må grunnkje skilsmisse, mens menn berre kan krevje det.

Økonomiske forhold

Egypt sine hovudinntektskjelder er olje, pengeoverføringar frå egyptarar i utlandet, inntekter frå Suez-kanalen, turisme og bistand. Hovudeksportvare etter olje er bomull.

I 2005 starta statsminister Ahmed Nazif eit program for å reformera subsidia på basisvarer og –tenester som blir bruka av mange egyptarar. Bensin og diesel var nokon av dei varene som auka kraftig i pris frå 2004-2005, noko som fekk innverknad på taxi- og bussprisar, og andre verk-

semder som er avhengige av oljeprodukt, som sementindustrien.

Nazif auka også privatiseringstakta, og selde ut mange offentleg eigde verksemder. Grunnkjeringa for omstruktureringane var budsjettunderskot. Året før blei det gjennomført reformer i forhold til import- og eksportskattar.

Omstruktureringa av økonomien skjer i samarbeid med IMF, som presser på for kutt i offentleg verksemd, betre forhold for private verksemder og kutt i subsidia.

Åtak på turistar

Egypt var på starten av 90-talet plaga av åtak mot turistar, men etter Luxor-åta- ket i 1997 stilna det. I oktober 2004 var det eit stort bombeåtak i Taba i Sinai, der 34 personar blei drepne. I 23. juli 2005 var det åtak mot Sharm el-Sheikh i Sinai der minst 64 personar blei drepne. 24. april 2006 blei minst 22 folk drepne. Åtaket mot Taba blei knytt til at flesteparten av turistane som ferierer der er frå Israel. Men åtaka blei også forklart med at beduinane føler seg utestengte frå jobbar og fortene- neste i turistindustrien, og at dei difor er meir tilbøyelege til å hjelpe grupper som angrip turistnæringa. Reaksjonane frå myndighetene har antakeleg bidratt til ei radikalisering blant beduinane i Sinai. Det har blitt rapportert tortur og interneringar utan dom etter alle åtaka. Etter åtaket i Sinai begynte myndighetene å bygga eit gjerde for å stenga beduinane ute.

Sport og kultur

Av hyggelige hendingar dei siste åra må ein nemna at Egypt var vert for African Cup of Nations for femte gang på rad, og det Egyptiske fotballaget vann turneringa mot Elfenbeinskysten. I OL merker Egypt seg først og fremst i kampsportar.

Nobelprisvinnar i litteratur, Naguib Mahfouz døyde 30. august 2006, 94 år gammal. Mahfouz var sentral i å spreie arabisk litteratur til resten av verda, og også for utviklinga av romanforma på arabisk. Bøkene hans er ein inngangsport til egyptisk kultur og historie.

Med islamister f

Det muslimske brorskapet i Egypt, en del av et internasjonalt islamistisk nettverk er Egypts største opposisjonsgruppe. Organisasjonen, som har eksistert i over 70 år, er fortsatt forbudt i Egypt, selv om de har 89 medlemmer i nasjonalforsamlingen. I dag står islamistene framfor viktige og vanskelige valg.

Av Lars Akerhaug

På den ene siden må de velge mellom en radikal eller en reformistisk holdning til regimet. På den andre siden må de velge mellom en tradisjonalistisk eller en åpen holdning til spørsmål som menneskerettigheter, demokrati og forholdet til andre politiske og religiøse grupper. Hvilke valg organisasjonen tar kan være skjebnsvangre for Egypts utvikling. Samtidig er gruppen, som er en del av et internasjonalt nettverk, en modell for mange islamister og muslimer over hele verden.

Brorskapets egne dokumenter legger vekt på at USA ser på demokrati som et virkemiddel for å tjene egne interesser, ikke et mål i seg selv. Retorikken er velkjent og reflekterer det mange muslimer og arabere, ikke bare islamister, opplever. Det sier i midlertidig ikke like mye om hva muslimbrødrenes alternativ er. Organisasjonen er likevel klare på prinsipper som flerpartidemokrati og et uavhengig rettsvesen.

"Brorskapet ser på Islam som generelle prinsipper som kan takle alle problemene samfunnet står ovenfor, som arbeidsløshet, inflasjon, husløshet, prisøkninger, moralsk forfall, narkotika og andre problemer.", heter det i dokumentene. Det er mer uklart hva disse idealene består av. Bevegelsen er mer konkret når det gjelder umiddelbare krav til regimet. De krever grunnlovsendringer som reflekterer folkemeningen, oppheving av lover som innskrenker politiske friheter, en jevnere

maktbalanse mellom forskjellige statlige institusjoner, forbedring av sosiale vilkår og strengere overvåking og ansvarsforhold for offentlige tjenester. Disse kravene er likevel uklare i forhold til hva demokratibevægelsen Kifaya krever: frie valg uten restriksjoner på hvem som kan stille.

Ikke noe demokrati i Egypt

"Valgene i fjor var mer demokratiske enn tidligere", sier Abdel Munim abu al-Foutouh, generalsekretær i legeforeningen og medlem muslimbrødrenes øverste ledelse. "I første omgang i valgene var det frihet til å lage demonstrasjoner og markeringer. Alt dette var begrensede friheter, men mye bedre enn tidligere. Men i andre og tredje valgongang ble det mye verre. Myndighetene intervenerte mot valgkomiteene. Folk ble deportert og drept. 3000 ble deportert og 400 ble drept." Abu-al-Foutouh avviser at USA har bidratt positivt til demokratiske endringer i Egypt. "Det er ikke tvil om at de sosiale bevegelsene er hovedgrunnen til demokratiske forbedringer. Men

denne bevegelsen ble møtt med vold fra regimene. Det eksisterer en felles forståelse mellom USA, delvis noen av de europeiske regimene og de lokale regimene. De konfronterer opposisjonen og hindrer utviklingen av demokratiske valg, særlig etter Hamas sin valgseier. Og dette påvirker demokratiske bevegelser, enten de er islamske eller ikke, til å bli drevet undergrunns eller å bruke voldelige virkemidler. Dette er en fare for oss alle. " Mange på den egyptiske venstresiden og i demokratibevægelsen beskylder muslimbrødrene for å være for moderate ovenfor regimet. abu-al-foutouh avviser i midlertidig at det sittende regimet kan reformeres. "I Egypt, med det sittende, korrupte regimet, er dette utenkelig. Bare hvis det oppstår press kan det finne sted endringer", sier abu al-Foutouh. "Alt regimet foretar seg av reformer er falske. Demokratiske valg betyr konkurranse. Myndighetenes

reformer er bare til det verre, ikke til det bedre." Han legger vekt på at opposisjonen står samlet om en fredelig platform. "Regimet i dag er helt korrupt. De vil ikke ha endringer, fordi de vet at endringer vil føre til at de vil miste makt. Folket vil ikke ha dem. Endringer må finne sted gjennom folkelig, sterkt, men fredelig press." Ved valgene i desember ble 89 parlamentsmedlemmer fra det muslimbrødrene valgt inn i folkeforsamlingen, majlis-al-shaab, til tross for omfattende valgjuks. Den sterke tilstedeværelsen i parlamentet har vakt oppsikt. Men abu-al-foutouh har ingen tro på at endringer kan oppnås gjennom avstemninger der. "NDP sine folk oppfører seg som er som om de var ansatte, de stemmer, de diskuterer ikke. Rollen til mindretallet i dag er å avsløre overgrepene og korrupsjonen i det regjerende parti-

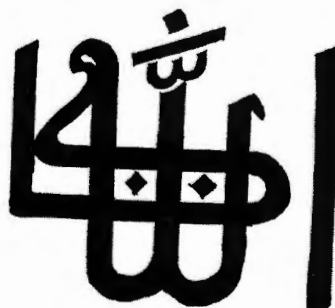
et. Hvis det var en sunn og åpen politisk debatt kunne mindretallet bidratt. Men majoritetsblokken, stemmekveg, stemmer bare for forslag om de kommer fra presidenten."

Brorskapet og demokratibevægelsen

"Vi står sammen med alle fløyer av opposisjonen på et demokratisk grunnlag" sier abu al-Foutouh og lister opp kravene de er enige med resten av opposisjonen om: "Vi står sammen i kravet om en ny partilov. Slutt på unntakslovene. Dette er ting som kan gjennomføres umiddelbart, uten å nøle. Vi krever virkelige, frie og rene valg. Pressefrihet for alle. Ingen andre enn regimet kan være mot disse tingene. Alle er mot valgjuks", sier doktoren og islamistlederen og understreker at opposisjonen står samlet om alt dette. Mange peker på at brorskapet ikke deltar fullt i den egyptiske demokratibevægelsen, som Kifaya. "Kifaya samler ikke parti, men enkeltpersoner. Jeg som enkeltperson er aktiv", sier abu al-Foutouh. Men brorskapet er en stor gruppe. Vi går ikke inn med alle i en liten gruppe som Kifaya."

Islam og demokrati

En vanlig bekymring såvel i vesten som blant venstreintellektuelle og minoriteter i Midtøsten er islamistbevegelsers

Er demokrati?

Abdel Munim abu al-Foutouh

forhold til demokrati. "Det er ingen hindring for demokrati under islam" sier abu al-Foutouh. "Demokrati betyr at folk kan velge en bestemt regjering. Det betyr at folket velger, uansett om det er islamsk eller ikke. Dette er folkets rett. Vi er mot å dytte på noe regime på et folk, om det var islamsk eller ikke."

"De vil ha alle rettigheter. Fordi det er rettighetene, statsborgerskapet, som er prinsippet", understreker islamistlederen. "Uansett om du er kristen eller muslim, fra øvre egypt eller bonde. Religiøs eller ikke. Kristne, muslimer, kommunister og nasserister lever i Egypt." Doktoren understreker at kristendom og islam har levd sammen i Egypt i over 1500 år. "De som står bak sammenstøtene mellom kristne og muslimer er et lite mindretall, de representerer ikke majoriteten" avslutter al-Foutouh.

Demokratisk praksis

USA-forskeren Joshua Stacher fra British University in Cairo har forsket på muslimbrødrenes deltakelse i egyptiske valg. Han legger vekt muslimbrødrenes demokratiske praksis. "Om vi ser på deres parlamentariske gruppe har de deltatt i politisk aktivitet og argumentert politisk, heller enn bare å fokusere på sosiale spørsmål." Stacher mener dette er signaler om et mer sofistikert og ansvarlig brorskap. "Deltakelsen deres skjerper de parlamentariske institusjonene."

Stacher mener brorskapet bidrar

positivt i forhold til demokratisering. "Jo mer de blir inkludert, jo mer går de fram, jo mer moderate blir de.", sier han. "Vi ser de står på riktig side i en rekke saker: politisk reform, presselover, fugleinfluensaen, diverse skandaler og katastrofer. Det de gjør er å bruke det eksisterende rammeverket. De stiller spørsmål i parlamentet til ministre, tvinger dem til å være tilstede. Det har vært en massiv økning i antall interpellasjoner i denne parlamentsperioden, mest på grunn av brorskapets gruppe i folkeforsamlingen." Forskeren mener brorskapet har gjennomslagskraft i at de "tvinger NDP til å opptre mer ansvarlig. De påvirker oppførelsen deres, mer enn stemmegivning."

"Jeg bryr meg ikke om hva de sier om demokrati" sier Stacher. "De har en ekstremt demokratisk væremåte. Se på hvordan de velger kandidater, velger sin øverste veileder. NDP er mye mindre demokratisk enn dem. Muslimbrødrene hadde nylig gjenvalg av gruppeledere i parlamentet der de offentliggjorde stemmetallene!" Han mener det er måten myndigheteen opptre ovenfor dem som vil være avgjørende for hvordan de opptre. "Hvis de får muligheten til å dele makten vil de gjøre det. Bli de slått hardt ned på vil de reagere annerledes."

"De er den eneste gruppen i Egypt som tar de lovlige institusjonene seriøst", sier Stacher. Han understreker brorskapets villighet til å stille opp i alle valgbare institusjoner, fra idrettsklubber til presidentvalg. "Før fjorårets valg var selve ideen om at parlamentet i det hele tatt var en institusjon som kunne brukes bare en vits. Brorskapet ga denne institusjonen en viktighet. I stedet for å gi opp ser de hele tiden etter muligheter til å bruke de lovlige institusjonene og jobbe innenfor det

eksisterende rammeverket. "

Mellom reform og systemskifte

Selv om muslimbrødrene avviser Mubaraks regime gir de ingen klare svar på om de ønsker en gradvis eller fullstendig endring av regimet i Egypt. Mange på venstresiden argumenterer for at en av demokratibevegelsens hovedoppgaver er å påvirke brorskapet i deres retning. Å hindre at brorskapet finner fram til en slags forståelse eller sammenkomst med regimet blir sett på som et strategisk mål i kampen mot regimet.

Internt i brorskapet er det også store uenigheter. Mange kjennere av brorskapet peker på uenigheter mellom det som blir beskrevet som en "gammel garde" og en ny generasjon av muslimbrødre som i større grad ønsker samarbeid med venstresiden. Samtidig er denne generasjonen også mindre kompromissvillig ovenfor regimet. Innenfra er det også et sterkt press mot kompromisser. Særlig unge medlemmer blir trakassert og forfulgt. Fængselsopphold og tortur bidrar også til å hardne motstanden mot regimet. Samtidig bidrar den amerikanske aggresjonen mot det vanlige muslimsbrødre identifiserer som trosfeller i Palestina, Irak og Libanon til at verdier som "demokrati" diskreditteres. I en situasjon der USA retorisk argumenterer for demokrati i Midtøsten kan man tenke seg at grasrotbevegelsene i større grad fjerner seg fra slike verdier. Samtidig gjelder dette åpenbart like mye for det egyptiske samfunnet i sin helhet som for brødrene spesielt.

Slutt på silkehanskene

Den egyptiske regjeringa slår hardt ned på opposisjonen, men demokratibevægelsen lar seg ikke knekke.

Av Lars Akerhaug

I 2005 opplevde Egypt små skritt i retning flere demokratiske rettigheter. For første gang ble det holdt presidentvalg med mer enn en kandidat, selv om nåløyret for hvilke kandidater som slapp til var smalt. Begge valgene var blodstenkte og preget av myndighetenes tvetydige toleranse av og samtidige angrep på opposisjonelle. Likevel var det små tegn på en demokratisk utvikling. Siden da har det meste blitt verre. Våren 2006 var det dommernes tur. Søndag 16. april ble to høyesterettsdommere innkalt til justisministeriets disiplinæråd. Dette er en svært alvorlig prosedyre og ble tolket som et statlig inngrep mot dommernes arbeid. De innkalte ble beskyldt for å bakvaske andre dommere og drive med valgjuks.

Høyesterett i Egypt er en kamparena mellom reformister og regimetro dommere. Kampanjen mot de reformistiske dommerne kommer fordi dommerlauget stiller krav om rettsapparatets uavhengighet fra regjeringen, og at dommerne er blant de sterkeste stemmene mot myndighetenes valgfusk. Dommerne krever slutt på at høyesteretts kjennelser hemmeligholdes. De krever åpne sesjoner for domsavsigelse i høyesterett.

Dommerbevegelsen utløste en protest og solidaritetsbevegelse. 7. mai ble åtte demokratiaktivister arrestert. De demonstrerte for løslatelsen av andre politiske fanger som ble arrestert to uker tidligere og som skulle framstilles for retten.

Uten frykt

Nada al-Qassab var en av de arresterte. Nada har lang bakgrunn fra opposisjonelt arbeid. Hun gikk fra muslimbrødrene på 80-tallet over til nasseristiske organisasjoner. Hun er i dag en uavhengig aktivist og ikke med i noen politiske partier. Bildet hun gir av egyptiske fengsler og behandlingen av landets innbyggere er ubehage-

lig og skremmende. Hun satt fengslet i en måned i et eget kvinnefengsel. Der delte hun celle med tre andre, i en gang med to hundre andre fanger. Nada satt fengslet sammen med to andre politiske fanger. De andre i avdelingen var dømt mordere. Likevel beskriver hun dem som de "vennligste, varmeste personene jeg noensinne har møtt". Hun mener det er regimet som tvinger folk til å bli kriminelle. - Det er mennesker som gjorde feil og som betaler en høy pris for dette. Vanlige mennesker har ikke muligheter til å oppnå noe utenfor fengslene. Det finnes ingen rettferdighet. Og de blir utsatt for forbrytelser i fengselet.

Da Nada og de andre politiske fangene ankom fengselet ble de utsatt for fysisk og seksuell trakkassering av de kvinnelige fengselsbetjentene. Nada forteller at de protesterte og nektet å la seg behandle slik. - Jeg sa høyt "jeg vil ikke la meg bli kroppsvistert på denne måten. Gjør hva dere vil med meg, men jeg nekte å bli behandlet slik. Straff meg, hva dere vil, men jeg lar dere ikke gjøre dette med meg."

Protestene nyttet. Fengselsbetjentene forsto at dette ikke var vanlige fanger de kunne behandle slik de ville. Likevel fortsatte forsøkene på å trakassere og ydmyke Nada og de andre. - Vi brøt fengselets lover. Vi er her, fordi vi ikke er redde, sa vi. Vi skal forlate fengslet uten frykt. Verken dere eller noen annen makt skal få oss til å begynne å frykte.

Selv om de først ble møtt med mistenksomhet fikk Nada og de andre etterhvert respekt fra de andre fangene. Nada forteller at en natt ble en av de politiske fangene, Roucha, svært syk. Da de forsøkte å overbevise "ganglederne", ledere for de innsatte som samarbeidet med fengselsbestyrelsen om å hente hjelp, fikk de beskjed om at de ikke kunne gjøre det. Når fanger tidligere hadde hentet leger, og legene ikke kunne påvise sykdom, hadde fangene blitt hardt straffet. Men Nada og de to andre fortsatte å kreve at lege ble hentet. Vaktene nektet først, men tilslutt ble lege skaffet som undersøkte den syke og skaffet riktige medisiner.

- Neste dag gikk vi til fengselsmyndighetene og ba dem straffe vaktene, fordi de hadde nekte å hente lege, kalt oss stygge

navn og truet celle-lederne, forteller Nada. - Han kjente alt hele historien og hadde alt straffet fengselsbetjentene. Deretter, den neste natta, hvis noen ble syke, hentet de leger med en gang. Når de så at vi klarte å vinne gjennom skjønte andre fanger at de hadde rettigheter. Nada forteller at misenksomheten fra de andre fangene også ble brutt når fangene så de politiske fangene i avisene og leste om hvordan de tok opp fangenes vilkår i intervjuer innenfra fengselsmurene. Nada forteller at fangene ble interessert i hvorfor de hadde blitt fengslet. - De begynte å stille oss spørsmål om dommerne, om det politiske systemet.

Najsonal og internasjonal oppmerksomhet

Umiddelbart etter arrestasjonene av Nada og de andre politiske fangene begynte demokratiaktivister å protestere på de politiske fengslingene. Politiske fengslinger er ikke noe nytt i Egypt, særlig blir islamistiske aktivister og ledere arrestert med jevne mellomrom. Amnesty International beskriver i sin landrapport torturen og mishandlingen politiske fanger blir utsatt for som "systematisk". Likevel fikk saken til Nada og de andre fengslede aktivistene mye oppmerksomhet. - Først hadde vi ingen kontakt. Ingen foreldre, advokater, ikke noen i det hele tatt. Det er ulovlig. De ville ha oss til å frykte, til å føle oss alene. Men, takk gud, vi gjorde aldri det. Vi truet dem med å sultestreike. Litt etter litt lot de oss få rettighetene våre. Vi fikk masse oppmerksomhet i opposisjonsavisene og den uavhengige pressen. Alle avisene skrev om oss. Saken var viktig for demokratibevægelsen.

De arresterte ble ikoner for demokrati-bevegelsen, og deres løslatelse ble vevd sammen med solidaritetsbevegelsen for dommerne. Også fra utlandet fikk saken oppmerksomhet. En av de mest kjente var Alaa, Egypts kanskje mest kjente blogger og sønn av en kjent menneskerettighetsaktivist. Han skrev flere innlegg fra innsiden av fengselet og saken fikk oppmerksomhet i internasjonal media og blant menneskerettighetsorganisasjoner. Nada mener dommerbevegelsen har spilt en viktig rolle for folk i landet. - La meg fortelle deg en ting: Folk føler de får håp, at de kan stå opp mot regjeringen. Etter dommerbevegelsen og å ha sittet i fengsel forsto jeg at regjeringen ikke er mot bare

dommerne, journalistene, eller de politiske aktivistene. De er mot alle, fattigfolk, vanlige folk. Det er de som betaler den høyeste prisen, på grunn av denne gjengen.

Egypt er et land gjennomsyret av korrupsjon og maktmonopol der toppene i NDP, National Democratic Party, tjener mange hundre tusen kroner årlig, astronomiske summer for vanlige egyptere. Svært få egyptere tjener mer enn 5000 i måneden, det store flertallet langt mindre. Samtidig øker prisene. - Mubarak sitt styre, det er ikke en regjering, det er en gjeng, som er kontrollert av gudfaren Mubarak, sier Nada. - Fordi han vil at sønnen hans skal bli den neste statsministeren er han villig til å gi alt amerikanerne ber ham om. Jo mer han gir, jo lenger lar de ham gå i undertrykkelsen av sitt eget folk. Jo lenger han går ovenfor dem, jo verre blir han.

Myndighetene stopper Libanon-solidaritet

Dommernes bevegelse fikk sympati også fra vestlige og pro-amerikanske kretser. 3. august gikk dommerne ut med en uttalelse der de erklærte sin "tro på at den folkelige motstanden er den eneste veien vi kan gå for å forsvare den arabiske nasjonen og vår ære." De krevde at de arabiske regimene skulle "ta en klar posisjon ovenfor folket for å fjerne mistankene om at deres oppgave er å tjene amerikanske interesser og vokte grensene ovenfor den sionistiske enheten (Israel, red. anm.)". De sa at "det er ikke lenger akseptabelt at Egypt opprettholder en fredsavtale med den sionistiske fienden, nå, etter at Israel har tatt livet av et hvert håp om å oppnå

fred og ensidig erklært at de ikke vil gi tilbake landområdene de har okkupert." Protestbevegelsen mot Israels angrep på Libanon møtte sterke hindringer fra myndighetene og ble stort sett sperret inne på små områder slik at vanlige folk ikke kunne delta. - Vi ble sperret inne, folk kom ikke fram til demonstrasjonene, de kunne ikke delta, forteller Nada. - Derfor føler folk enda mer sinne nå. Fordi de føler regjeringen satte håndjern på dem, hindret dem i å delta og protestere. Mange egyptere føler at det som skjedde i Libanon vil skje med dem også.

Men Nada er også kritisk ovenfor lederne av bevegelsen og partiene. - Alle som ble fengslet fortsatte å delta, særlig i demonstrasjonene mot Israel. Men lederne forsvant. Fordi de er redde, de er ikke klare til å betale den samme prisen som oss. Bare noen få fortsetter aktivitetene.

Ordkrig i pressen

Om det var stille i gatene var det desto mer bråk i pressen. Opposisjonspartiene aviser benyttet krigen som en anledning til å henge ut og latterliggjøre president Mubarak i pressen. Men også i uavhengige og regimekontrollerte aviser slapp flere kritiske røster gjennom. Regimet ble anklaget for å svikte libaneserne og palestinerne gjennom sin støtte til USA og Israel. En av de som lenge har vært tydeligst i kritikken av Mubarak er abd-al-Halim Qandil, redaktør for opposisjonsavisen Karama. For to år siden ble Qandil kidnappet og banket opp av regimeagenter, da han var redaktør for nasseristavisen al-Arabi. Han fortsetter likevel ufortrødent

å kritisere Mubarak. "Jeg blir kvalm av deg, jeg får lyst til å kaste deg opp", skrev han nylig i en rubrikk i ukesavisen. Dette førte til at en av regimets mediemoguler gikk til sterke angrep på ham. Karam Gabr, formann for avisen Rose al-Yosouf gikk så langt som å beskyldte Qandil for å være en "utenlandsk agent" og forsøkte å få ham presset ut av pressesyndikatet på grunn av hans uttalelser om Mubarak. "Du er et insekt", svarte Qandil da han forsvarte seg mot Gabr på offentlig fjernsyn. Men til tross for trusler har Qandil ingen planer om å gi etter for press. Den frittalende redaktøren er også talsmann for Kifaya, den egyptiske bevegelsen for endring. - Det siste året har det vært en negativ utvikling i forhold til demokratiet i området, sier Qandil. - Og det har foregått med grønt kort fra USA etter framgangen til muslimbrøderene i Egypt og Hamas i Palestina. Qandil mener hovedspørsmålet i Egyptisk politikk er Mubaraks planer om å la sønnen ta over som president. - Han legger alt til rette slik at om han døde nå vil sønnen, Gamal, kunne overta uten konkurranse fra andre, hverken innenfra regimet eller fra opposisjonen. Qandil sier at kongressen til regimets parti, National Democratic Party, "kun dreier seg om å legge tilrette for at Gamal skal ta over landet". På bevegelsens årsmøte oppfordret han til å samle "hundretusener på gatene". Kifaya har også tidligere satt seg dristige mål, men aldri klart å samle fler enn noen tusen i protester. - Mange spør om det er mulig å gjøre dette, sier Qandil. - Det er mulig, men bare om vi kan få med muslimbrødrene. Demokratibevegelsen i seg selv når bare ut til noen tusen. Men vår rolle er å bidra til å radikaliserer det muslimske broskapet. Da er det ingen hindringer for store demonstrasjoner mot regimet. Qandil avviser kompromisser med regjeringen. - Det dreier seg ikke om grunnlovsendringer, men om frie valg der alle har mulighet til å stille. I dag er det bare et lite utvalg som får tillatelse, vi krever frie valg med like muligheter for alle kandidater til å delta. Det siste året har vanlige egyptere, demokratibevegelsen og regjeringsuavhengige institusjoner alle opplevd en egyptisk glideflukt fra små skritt i retning demokrati. Svært få har håp om at USA eller andre vestlige makter mener alvor når de snakker om demokrati i Midtøsten. For de fleste ser det ut som demokrati er ensbetydende med pro-israelske og pro-amerikanske regimer, uavhengig av hvordan disse behandler landets innbyggere.

Islamistar på frammarsj

Dei moderate islamistane gjekk sterkt fram i parlamentsvala både i Egypt og Palestina. I Palestina fekk dei til og med regjeringsmakt. Dette er ein ny situasjon i Midtausten, der autoritære sekulære regime har kontrollert statane i mange av landa.

Eg intervjuar midtaustenforskar Bjørn Olav Utvik på kontoret hans på Universitetet i Oslo.

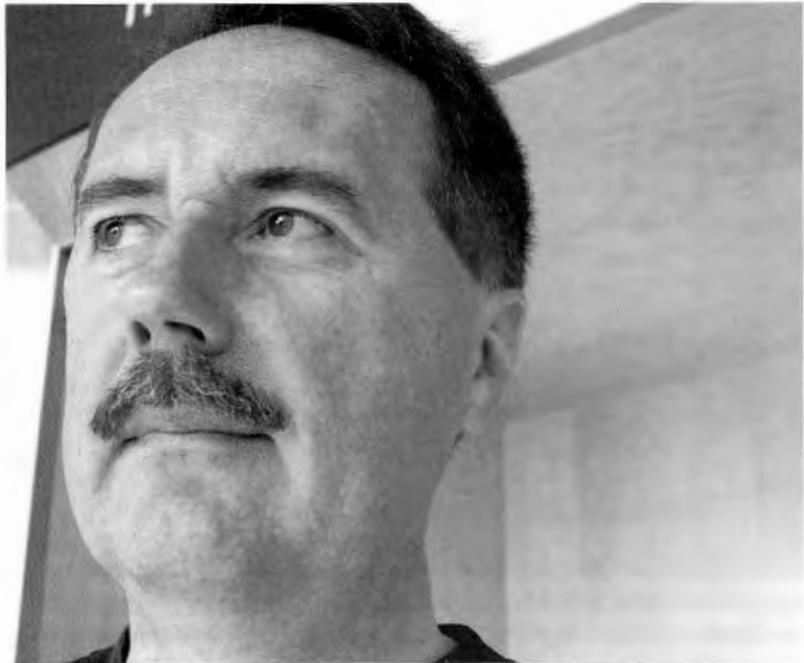
Av Ingrid Baltzersen

- Hadde valet til den palestinske lov-gjevande forsamlinga i januar regionale konsekvensar?

- Først og fremst så trur eg det blei lagt veldig merke til. På sett og vis var det ein skjelsettande hending, for første gong dei siste 50 år i eit arabisk land deltek folk eit fritt og rettvis val som faktisk fører til eit regjeringsskifte. Sånn sett var det ein milepæl, og noko folk synst var veldig flott i den arabiske verda.

Sånn sett var resultatet ei utfordring til dei arabiske regima som aldri er i nærleiken av å arrangera frie val. Utfordringa blei ekstra sterk fordi dei som vann, nemleg islamistane, er i slekt med dei sannsynlegvis som står i posisjon til å få stor oppslutning og kanskje fleirtal i andre land i området viss det blir arrangert frie val.

Det er interessant at for andre gong i etterkrigshistoria har palestinarane blitt ei utfordring for dei etablerte regima. Først skjedde det med framveksten av den palestinske geriljarørsla, det kom ei rørsle som var bygd opp nedanifrå, som var revolusjonær, og der folk gjorde seg sjølv til subjekt. Folk utafor statseliten ville føre si eigen frigjeringskamp, og det gjorde at regima tross offentlege fraser blei redde for palestinarane, for dei stod som utfordring for desse tafatte reaksjonære regima.

Bjørn Olav Utvik Foto: Linda Bournane Engelberth

- Dei tok jo over PLO...

- Ja dei tok over PLO og det blei eit symbol for radikale arabarar og over heile verda. Og desto sterkare no, så er islamistane ei sånn utfordring, der er ei rørsle nedanifrå som er ein del av ei større og meir omfattande rørsle enn PLO var, som var meir spesifikt palestinsk.

- Har Hamas ei vilje til å endre PA (dei palestinske sjølvstyresmaktene)?

- Ja det trur eg jo. Det viktigaste er at dei er mindre korrupte så langt ein kan bedømme. Det er ingen garanti mot at dei kan bli korrupte eller mot at det finst tilfeller av korrupsjon. Dei er bygd opp som ei rørsle utanfor statsapparatet. Fatah blei i si tid også det, men gjennom den historia som skapte PA så er det, bortsett frå at dei har mindre makt, eit typisk regime der makta kjem utanifrå eller ovanifrå. Makta er bygd opp av klientnettverk, og difor har dei også knytt til seg dei tradisjonelle landeigar- og storfamilienettverka, mens Hamas i stor grad har bygd seg opp nedanifrå. Eg trur difor at regimeskiftet kan innebera større grad av effektivisering og avkorrupsivering.

Dei muslimske brørne i Egypt stilte ikkje nok kandidatar i parlamentsvalet i 2005 til at dei kunne fått makta. Er det likskapar og ulikskapar i forhold til MB og Hamas i

forhold til vilje til makt?

- Paradoksalt nok så har Dei muslimske brørne ei meir traumatisk historie enn Hamas inne i samfunnet, dei har erfaringa frå 1954 der fleire av medlemmane blei avretta og mange blei internerte. Det er ei erfaring som pregar særleg den eldre generasjonen som riktig nok no er på veg ut, men som Mohamed Mahdi Akef, murshiden (leieren) no, representerer. Dei har dratt ein lærdom om at framfor alt skal me bevara rørsla vår, og difor er dei veldig forsiktige med å utfordra statsmakta. Likevel har nok Akef stått for, kanskje fordi han er litt yngre, at dei under han har hatt ei meir aktivistisk line enn før. År for år får 50-åringane meir makt. Dei etablerte rørsla på 70-talet og no tar dei over leiinga. Dei har nok meir vilje til makt, men det sit tungt den lærdommen at dei ikkje skal gå inn i unødvendige konfrontasjonar som berre fører til tap. Det er nok også forklaringa på at dei berre stilte i ein tredjedel av kretsane i parlamentsvalet, på den måten kunne dei visa styrka og oppslutninga si, men samtidig ikkje vera ein for stor trussel. For alt eg veit kan det godt vera at Hamas hadde vald ei sånn line viss dei hadde visst at dei vann valet.

- Ja, Hamas virka jo forbausa dei også?

- Ja, eg trur det kom litt brått på dei. Men

sånn sett trur eg den viktigaste forskjellen er at Dei muslimske brørne i Egypt står i ein annan situasjon enn Hamas sidan dei ikkje er i væpna kamp. For dei står veldig nær kvarandre ideologisk og på dei fleste måtar eigentleg.

- Kan du sei noko om USA og vesten sin reaksjon på vala i Egypt og Palestina?

- Det som har forundra meg veldig sterkt, og som eg ikkje skjønner heilt, er strategien i det amerikanske the Greater Middle East Project. Alle som har nokon som helst tilløp til innsikt veit jo at viss det blir gjennomført noko som liknar på frie val, så vil dei som kjem i posisjon ikkje vera særleg amerikansk- eller israelfvennelege, anten det er islamistar som det ofte vil vera, eller radikale nasjonalistar av eit eller anna slag, eller sosialistar for den saks skuld. Ein kan tru at det berre er eit spel for galleriet frå USA si side, for viss ein ser resultat i det lange løp så kan ein konkludera med at dei ikkje meinte det alvorleg då dei oppfordra til demokratisering og frie val. Men så vidt eg kan skjønna så har det vore ein slags realitet i prosjektet frå deira side, dei har utøvd eit visst press for demokratisering. I Palestina har det vore openbart at dei har pressa på for å få meir demokratiske val, men også i Egypt og andre land har dei i ein fase pressa for å få meir liberalisering. Men eg trur at om ikkje før, så i alle fall etter dei to vala, er det ikkje noko meir press frå USA i den retning.

- Korleis skal ein forstå det?

- Ei forklaring er at dei verkeleg er langsiktig orientert, at dei tenkjer at desse regima kjem til å falla, så dei må stilla seg i ein sånn posisjon at dei har kontaktar i det som no er opposisjon. Men eg trur ikkje dette er den riktige forklaringa, og det at dei no har gått tilbake på presset om liberalisering beviser det. Så eg fell tilbake på forklaringa at nokre av dei nykonservative er så forblinda, at akkurat som dei trudde at folk kom til å jubla når Saddam fall, så trur dei at resultatet av frie val ville bli eit pro-amerikansk styre. Men uansett var presset til amerikanarane medverkande til at på eit tidspunkt så blei det skapa eit rom, og folkelege krefter gjekk inn og tok det rommet. Det er fleire element i den dynamikken. Til dømes førte situasjonen med Irak til mobilisering av folkelege krefter, men paradoksalt

nok at også rommet USA skapte gjorde at myndighetene i ein fase var meir forsiktige med å slå ned på mobiliseringa. Når det gjeld Hamas spesifikt så har den pro-israelske politikken meir enn nokon sinne gjennomslag på regjeringshald i USA. I Europa er det vel sånn at dei meir nyanserte haldingane som der ikkje har modnast nok til at ein seier at no stør me Hamas. Eit anna moment i forhold til Europa er at det er eit behov for å minska den motseiinga som blei skapa til USA i forhold til irakkriegen, og dei ynskjer å sei at ein står på same side som USA i spørsmålet om Hamas. Men uansett er denne haldinga veldig skadeleg, og betyr at det som i den arabiske verda er ei skjellsettande oppleving av å ha eit demokratisk val som faktisk førte til regjeringsskifte, blir møtt med boikott og utsvelting, og at ein stillteiande sit og ser på at Israel valsar inn og kidnappar parlamentarika-

rar og trugar med å drepa politiske leiarar. Dette kunne ført til demokratisering i Palestina og pressa dei andre regima. Naturlegvis skadar det mulighetene til Europa til å kunna samspele med kreftar som ynskjer demokrati.

- Ser du på muslimbrørne som ein demokratiserande faktor?

- Ja, det meiner eg er openbart, men det er fleire aspektar med det. Politisk stiller dei jo krav til reform, noko som inneber utviding av demokratiet. Dei stiller dei same krava til resten av demokratirørsla men dei har større kraft bak krava. Eit anna aspekt er at dei involverer mange folk i arbeidet sitt på alle felt. Det er også eit stort omland av folk som har bakgrunn i brorskapen og som har meldt seg ut, men som framleis er aktive. Det er også ein del av brorskapen sine demokratiserande rolle, dei trener opp folk og gjer folk aktive, det er ein del av ei masserørsle som det ikkje er så mange av i Midtausten. Den viktigaste innvendinga mot dei er spørsmålet om stillinga til kvinnene, der dei i beste fall er tvitydige. Ikkje fordi dei er i

mot at kvinner skal ha så godt som alle politiske rettar, men diskursen deira er framleis prega av at kvinnene har som primær oppgave å vera mor. Viss det blir stilt spørsmålsteikn om mannen som familiens overhovud så vil muslimbrørne vera for at han skal vera det, sjølv om dei også vil utdjupe meir om kva som er rolla hans. Problemet ligg i at dei føler seg forplikta i forhold til det dei ser på som islamsk familieideologi, og kva dei meiner om forholdet mellom kjønna i familien. Viss ein skal problematisera den demokratiserande rolla deira, så vil dette vera ei viktig innvending, og det er ikkje eit lite spørsmål, det gjeld jo halve befolkninga. Men samtidig er jo det egyptiske samfunnet som heilskap gjennomsyra av patriarkalske haldingar.

Det er nok fleire grunnar til at brorskapen har dette synet på kvinner, det eine er at dei først og fremst er menn og at dei vil behalda posisjonen sin. Det andre er at om dei har eit meir progressivt syn, så vil det bli bremsa av veljargrunnlaget til brorskapen, som i enno større grad er konservative på kvinnespørsmålet.

- Går det an å trekkja parallellar mellom Hizballah, Hamas og Dei muslimske brørne?

- Ja, det meiner eg absolutt, sjølv om Libanon ikkje er spesialområdet mitt. Skilnaden mellom shia og sunni ligg i rolla dei geistlege spelar. Men Hizballah spelar same rolle som Dei muslimske brørne på den måten at det er genuin rørsle nedanfrå, som ikkje først og fremst er basert på klientnettverk og familie, men på ei horisontal organisering nedanfrå. I Libanon representerer det eit alternativ mot den klansbaserte organiseringa av politikken, mens det andre store shia-partiet, Amal, har gjenskaft korrupte struktur. Dei fleste i Hizballah er jo heller ikkje er geistlege. Også velferdsorganiseringa er parallell med andre islamistiske rørsler. Skilnaden er rolla til dei gestlege, og at Hizballah i prinsippet er tilhengjar av Ayatollah Khomeini sitt statsstyringsprinsipp velaya-e faqih (dei religiøse leiarane si rettleiing over staten), og at dei har den iranske Ayatollah Ali Khamenei som marja-e taqlid (religiøs kjelde). I Iran betydde rolla til dei geistlege at den islamistiske rørsle som heilskap var tettare linka til sosialt konservative krefter, fordi dei var knytta til bazariar og jordeigarar og jordeigedommar. Eg ser ikkje for meg at det er parallelt i Libanon, for det er ikkje noko

tilsvarande som i Iran, der det finst ei allianse mellom bazariar (kjøpmenn), jordeigarar, og ulama (geistlege). Hizballah ser jo også på velaya-e faqih som urealistisk i Libanon, og i den grad dei uttalar seg om dei politiske strukturane så er det i ei demokratiserende retning. Shiaene i Libanon er jo også sjølv om dei er den største gruppa, tradisjonelt ein diskriminert minoritet. Så Hizballah er også ein del av arbeidet for at shiaane skal ta den rettmessige plassen sin i Libanesisk politikk, noko som i seg sjølv har noko progressivt med seg.

- Kva er interne utfordringar for demokratiseringa i Midtausten?

- Politikken i Midtausten er gjennomsyra av nettverk og klientelisme, kombinert med rå makt bak speilet. Den progressive krafta i islamismen, er i den grad dei bryt med det, og er ei organisering på tvers av samfunnet, nedanfrå.

Eg meiner også det er eit stort problem i Midtausten med analfabetisme og manglande skulegang, sjølv om det ikkje er

nokon automatikk at manglande skulegang gjer at ein ikkje kan delta i eit demokrati. Samanlikna med andre fattige land i verda så er arbeidarar og bønder ikkje nokon kraft i Midtausten, og ein kan ein spekulera om kva som er grunnen til det. Ei delforklaring kan vera at statsmaktene i Midtausten utøvar sterk kontroll over arbeidar- og bondeorganisasjonane. Til dømes i Egypt så har dei såkalla frie intellektuelle yrka sine fagforeningar ein viss grad av fridom, mens arbeidar- og bondeforeiningane er under sterk kontroll. Den allmenne skulegongen er kanskje også ei delforklaring, ei tredje kan vera klientsystemet. Desse problema gjer at endringskrafta til dei rørsleane som er for demokrati blir svakare enn om det hadde vore organiserte arbeidarar og bønder som var ein del av rørsle. Ei fare er også at sjølv om ein får gjennomført eit demokrati, så vil ein få eit problem om arbeidarar og bønder får lov til å stemma men ikkje er representert som nokon kraft. Likevel vil nok innføringa av eit valdemokrati gje nye muligheter til å organisera og uttrykka seg, og gje framvekst av rørsler som representerer fattigfolk.

- Kva rolle kan vesten spela?

- Eg trur at viss vesten blei pressa til å pressa på for endring, eller i alle fall å halda fingrane av fatet, så kunne det skapt eit rom for endring. Det er jo ikkje sånn at det ikkje finst demokratiserende krefter i Midtausten. USA har nok lært lekse si om å ikkje pressa for endring på grunn av vala i Egypt og Palestina. Dei har lært denne lekse tidlegare også – ein seier om revolusjonen i Iran at ein del av dynamikken som førte til han var retorikken om menneskerettar som Jimmy Carter hadde som president, sjølv om han nok ville ha bitt av seg tunga då han såg kva det førte til. Men den amerikanske retorikken førte til at sjahen gjorde ein del reformer som ut frå dei historiske omstendene bidrog til ein dynamikk som førte til endring. Ein må også minna seg på at den største ambassaden i verda er amerikansk og ligg i Kairo. Dei er tungt inne i fleire land i Midtausten. Ein må ikkje overdriva det, men samtidig er det ein viktig faktor.

Landprofil: Libanon

Libanon er et av de minste landene i midtøsten, med en fjellkjede som strekker seg fra sør mot grensen til Israel og nord mot Syria. Landet følger fjellene sør og nordover fra hovedstaden Beirut. Under normale forhold, som det tidvis har vært få av i landets moderne historie, tar det bare fire-fem timer å kjøre fra sør til nord i landet. Landet ble uavhengig i 1943.

Libanon er kulturelt et av de mest varierte landene i Midtøsten. Landet ble opprettet som et "kristent hjem" i midtøsten under det franske mandatet, men har i alle tider vært et hjem for religiøse mindretallsstrømninger. Kristne, druzere, sunni, shia og andre religiøse islamske retninger sammen med palestinere, syrere og armenere utgjør alle en del av en kompleks mosaikk. "Krig, nok en gang"

var følelsen blant mange da Israel enda en gang bombet og invaderte det lille, vakre landet. Den hardt krigsprøvde befolkningen har utviklet mange overlevelsesmekanismer for å beholde normaliteten i ofte svært vanskelige situasjoner. Men fram til 70-tallet var landet et unntak i Midtøsten, med en fri markedsøkonomi og en sterk, velstående middel og overklasse, for det meste kristne og sunni-muslimer. Da den palestinske motstanden begynte å bruke Libanon som base for sine operasjoner mot Israel brøt det ut borgerkrig.

Israel har invadert landet tre ganger, 1978, 1982 og 2006, alle gangene for å stanse angrep mot landet fra libanesiske territorium. I 1988 ble Taif-avtalen undertegnet, som satte en stopper for borgerkrigen men også sikret Syria sterk

innflytelse over libanesiske politikk. Syria trakk endelig ut sine militære styrker fra landet i 2005, etter drapet på den anti-syriske tidligere statsministeren Rafiq al-hariri. FNs resolusjon 1554 krevde i tillegg til syrisk tilbaketrekning full avvæpning av islamistpartiet Hizbollah, som opererer militært sør i landet og i Beka-dalen. FN har etter den siste krigen fornyet UNIFIL-mandatet som har ført til en sterk opptrapping av utenlandsk militært nærvær i landet.

Fakta:

Hovedstad: Beirut

Språk: Arabisk

Styreform: Republikk

President: Emile Lahoud

Statsminister: Fouad Siniora

Anntatt befolkningstall 3,874,050

Hizballah og libanesisk politikk

Sommerens israelske angrep på Libanon var annerledes enn tidligere kriger mellom Israel og arabiske land. For det første var det en folkelig geriljabevegelse som forsvarte landet mot den israelske aggresjonen. For det andre var utfallet drastisk annerledes enn tidligere kriger. Israel ble delvis påført et nederlag.

Av Lars Akerhaug

Libanon og Midtøsten lever i etterdønnningene av krigsutfallet. Lederen Nasrallah blir sett på som et motstykke til pro-amerikanske og diktatoriske arabiske statsledere. Nå forsøker USA og Israel å hente igjen det tapte gjennom utenlandske tropper til landet og et sterkt press på den pro-vestlige regjeringen for å avvæpne geriljaen til Hizballah. Dette har ført til en krise i det libanesiske politiske systemet. Hizballah ønsker å redusere makten til den pro-amerikanske regjeringen. Men heller ikke de kan styre alene. Militsgruppen er avhengig av å gi slipp på monopollet på "motstandskamp" om de ønsker å spille en ledende rolle i libanesisk politikk.

Islamsk parti og motstandsbevegelse

Hizballah er et tosidig fenomen. På den ene siden er gruppen et islamistisk parti som fortsatt har en islamsk stat på programmet, selv om målet ser ut til å være skjøvet vekk fra den politiske dagsordenen. Samtidig er gruppen en motstandsbevegelse mot Israel i Libanon, som har støtte fra mange som ikke deler den islamske dagsorden.

Først og fremst er den islamske motstandsbevegelsen et uttrykk for de fattigste sør-libaneserne (flertallet er sjiamuslim) sin kamp for en bedre hverdag. Disse har blitt fratrukket en rettferdig plass i libanesisk politikk og ble hardest rammet av de israelske felttogene på 80-tallet og midten av 90-tallet.

Øyeblikket Israel slapp de første bombene over Libanon tok partiet igjen på seg rollen som motstandsbevegelse. Det israelske angrepet, med de enorme menneskelige kostnadene som fulgte i kjølvannet, førte dem fra å være en organisasjon mest for sjiamusimer til igjen å oppfatte seg selv som en motstandsbevegelse for hele landet. Denne tendensen ble forsterket av den svake libanesiske hærens handlingssammelse i møte med de israelske bombeangrepene. Gjennom å angripe Hizballah forsterket Israel partiets rolle som representanter for hele den libanesiske befolkningen. Og de gjorde den islamske motstandsbevegelsen til en modell for politiske opprørere i hele regionen.

Stormaktenes slagmark

Mange libanesere opplevde krigen som et eksempel på at regionale og globale aktører igjen brukte det lille fjelllandet som en slagmark for sine respektive interesser. Særlig USA og Israel så på krigen som en mulighet til å svekke syrisk og iransk innflytelse uten å føre en direkte og mer risikabel krig mot disse landene. Syria og Iran hadde omvendt interesse av et israelsk-amerikansk nederlag. For begge dreier det seg om å endre kortene i Midtøstens maktspill. Og det er ikke Game Over enda. Gjennom en opprustning av UNIFIL-styrkene til nå å omfatte 12,000 godt rustede soldater fra europeiske land håper de å legge et press på Hizballah for å legge ned våpnene. USA presser nå på for at styrkene skal få mandat til å avvæpne militsen. Styrkene blir også brukt mot Syria, med trusler om å plassere soldater langs den libanesiske grensen til nabolandet. Men for den pro-vestlige blokken i libanesisk politikk er det fortsatt en risiko i å tillate en vestlig opptrapping mot Hizballah på libanesisk jord. Ingen libanesiske partier ønsker å bli slått i hardtkorn med USA og Israel. Den libanesiske regjeringen ser ut til å være å forsøke å integrere Hizballah i det politiske systemet heller enn direkte å utfordre dem.

Hizballah blir på sin side beskyldt for å være håndlangere for Syria og Iran. Partiet legger ikke skjul på de gode forholdene til Iran og Syria. Men samtidig understreket

de at Hizballah er et uavhengig, libanesisk parti. Det blir også for enkelt å slå Hizballah i hardtkorn med Syria og Iran, selv om de langt på vei har sammenfallende interesser med disse statene. Partiet har ført motstand mot Israel fra 1982 og fram til staten trakk seg helt ut fra Libanon i 2000. De har en selvstendig og betydelig maktposisjon særlig blant libanons fattige sjiamuslimer. Og selv om Hizballah er populære i Libanon betyr ikke det ikke at den libanesiske befolkningen har samme sympati for gruppas allierte. Derfor forsøker Hizballahs motstandere å framstille dem som satellitter for fremmede makter.

To politiske fløyer

Libanon er kanskje det nærmeste man kommer et demokrati i Midtøsten, selv om valgsystemet er basert på konfesjonelle valgkretser og mandatene i parlamentet er ujevnt fordelt til fordel for den gamle, hovedsaklig kristne libanesiske overklassen. Likevel har landet en partiflora av både sekulære og konfesjonelle parti. Flere ferdelige maktskifte har funnet sted. Siden drapet på tidligere statsminister Rafiq al-Hariri har også det syriske nabodiktaturet mistet overoppsynet med libanesisk politikk. Men i følge det hvite hus var angrepet på Libanon en "krig for demokratiet". Michael A. Ledeen fra American Enterprise Institute, en neo-konservativ tenketank, så ved krigens begynnelse på Israels angrep som en "en fantastisk mulighet". "Og som så ofte tidligere i vår historie", skrev han, "ble den åpnet av våre fiender. La oss gripe sjansen." Hans budskap var at Israel-angrepet måtte føres videre til en konfrontasjon med USAs fiender i regionen, Syria og særlig Iran.

Bildet av libanesisk politikk under og etter krigen med Israel er ikke ukomplisert. Libanesisk politikk består i hovedsak av to fløyer som nå sloss om statsmakten i landet. På den ene siden partier og grupperinger som har flokket seg rundt den likviderte eks-statsministeren Rafiq al-Hariri som et symbol i kampen for libanesisk uavhengighet fra Syria. Denne alliansen omfatter blant annet sunni-muslimske grupper, kristne partier med

bakgrunn i falangistmilitsene fra den libanesiske borgerkrigen*, og det druziske partiet til Walid Jumblatt. Hariri-fløyen har gode forhold til Frankrike og Saudi-Arabia. På den andre siden står Hizballah, flere sekulære sosialistiske og arabiske nasjonalistgrupperinger, andre pro-syriske grupper og Michel Aoun, en tidligere anti-syrisk kristen politiker som lenge var i eksil i Frankrike.

Siden drapet på al-Hariri i 2005 har USA og europeiske land lagt et sterkt press på Syria gjennom FN-resolusjon 1554 og etterforskningskomiteen som særlig har undersøkt et eventuelt syrisk ansvar. Før Hizballah gikk til gatene vedtok den libanesiske regjeringen å opprette en internasjonal domstol for å avsi dom om saken. I tillegg til syrisk tilbaketrekning fra Libanon, som fant sted våren 2005 har et viktig angrepspunkt vært å avvæpne den sjiamuslimske militsen Hizballah, som har støtte fra Damaskus. Både vestlige land og libanesiske motstandere av Syria argumenterer for at eksistensen av en paramilitær gruppe på siden av den libanesiske staten er en trussel mot det libanesiske demokratiet. Derfor framstilte USA og Israel angrepet på Hizballah som en støtte til det libanesiske demokratiet.

På vei bort fra sekterisme?

Like overhengende som utenlandske staters innblanding i libanesiske politikk er minnene om borgerkrig i Libanons nyere politiske historie. Etter at en våpenhvile ble framforhandlet 12. juni har Hizballah vært under hardt press for ikke å tilspisse konflikten i Libanon. Men partiet har nå gått fra å holde en lav profil til å tilspisse kampen om makten i landet. Samtidig advarte han både UNIFIL-styrkene mot å blande seg inn i interne libanesiske affærer såvel som politikere som druzerlederen Jublat om ikke å sverte den libanesiske motstanden.

Samtidig består begge fløyer i libanesiske politikk av forskjellige politiske grupperinger. Den forrige libanesiske statsministeren i Libanon Najib Mikatia i et intervju med al-jazeera 30. september at man måtte føre "politiske, ikke sekteriske kamper" og oppfordret libanesere til å se på forskjellene seg imellom ikke som trosforskjeller, men forskjellige synsopfatninger. Den stadig sterkere alliansen mellom Hizballah og den tidligere anti-syriske kristenmilits-lederen Michel Aoun blir sett på som et eksempel på dette. Samtidig som

Aoun ga uttrykk for klar støtte til Hizballah er han også opptatt av at grunnlaget for en libanesiske stat må være sekulært og ikke basert på konfesjonelle valgordninger eller religiøs lovgivning. Mange ser dette også som et tegn på at Hizballah selv ønsker å utvikle seg fra et parti av og for sjiamuslimer til et parti for hele Libanon.

Delseier og omkamp

USA, vesten og Israel forsøker gjennom UNFIL-troppene å føre omkamp om krigsutfallet. Krigsutfallet var bare en delseier for den libanesiske motstanden. FNs resolusjon 1701 og de 12000 kampstyrkene er en tidsinnstilt bombe for motstanden. Riktignok kommer ikke de vestlige styrkene umiddelbart til å angripe Hizballah. Foreløpig har også Nasrallah ønsket styrkene et betinget "velkommen". Men samtidig presser den pro-vestlige libanesiske regjeringen for at styrkene skal få større mandat, mens Hizballah går sterkt i mot dette. Troppene er like mye for å legge internt press på libanesiske politikk som å spille en militær rolle i landet. Strategien er å samle de pro-vestlige gruppene til et angrep på Hizballah. Deres viktigste mål er at den libanesiske hæren skal ta Hizballahs plass under en pro-vestlig ledelse.

I en situasjon der maktforholdene skifter, noe ting ofte gjør fort i midtøsten, kan de internasjonale styrkene raskt få en ny rolle. Ved israelske raid eller Hizballah-angrep på Israel vet vi ikke hva utenlandske tropper vil foreta seg. Og et videre press på Iran vil også øke spenningene i Libanon og mot Syria. Uansett er det klart at de europeiske styrkene nå står på Israel og USAs side.

Ordforklaringer:

Falangistene var en milits som førte krig mot det de så på som en palestinsk maktovertakelse av Libanon på 70-tallet. Lederne allierte seg blant annet med Israel og det var denne militsen som gjennomførte massakren av palestinere i Sabra og Shatilla i 1982 under israelsk overoppsyn.

Druzere: En religiøs gruppering som regner seg selv for å være muslimer, men anerkjennes ikke av de større islamske trosretningene. Ortodoksien inneholder elementer fra forskjellige trosretninger. Druzere fins i Syria, Libanon og Palestina. Opprinnelig har retningen bakgrunn fra det egyptiske fatimidekalifatet.

UNFIL: Styrkene ble utplassert i grenseområdene mellom Israel og Libanon i 1978. Styrkene hadde som mandat å overvåke området, men kunne ikke gripe inn militært mot noen av partene. Norge var inntil nylig en viktig bidragsyter. Dagens styrker opererer foreløpig på samme mandat.

Hizballah parallell

Et sentralt kriterie for å definere en politisk bevegelse som "islamistisk" har vært at ett av de sentrale målene til bevegelsen er å opprette en stat basert på "islamske prinsipper" og sharia-lovgiving. Men hvordan skal vi omtale det når en slik bevegelse tilsynelatende går bort fra denne målsettinga, eller utsetter den på ubestemt tid? Hva slags stat ser Hizballah for seg, og hvordan vil de nå fram til den?

Av Kai Kverme

Hizballah (Guds Parti), oppsto i begynnelsen av 80-årene som en direkte respons på Israels invasjon av Libanon i 1982. Det var sjiamuslimene i sør-Libanon som betalte høyest pris for den israelske statens ønske om å kaste PLO ut av deres baser i sør-Libanon. Fram til da hadde Amal vært den viktigste organisasjonen for sjiamuslimene i Libanon. Amal ble grunnlagt i 1975 av den karismatiske iranskfødte presten Musa al-Sadr som en væpna fløy av hans harakat al-mahrumin (De Berøvedes Bevegelse), og markerte et vendepunkt i de libanesiske sjiamuslimenes historie. Ikke bare var Amal ledet av en prest, men den markerte også et brudd med innflytelsen til Zu'ama, ei gruppe innflytelsesrike jordeierfamilier som hadde representert sjiamuslimene fram til da. Da al-Sadr forsvant i Libya i 1978, ble han opphevet til en nærmest overnaturlig status blant sine tilhengere, og allerede før forsvinningen hadde de gitt ham tittelen imam. Et

og opprettelsen av en tat

knappt år etter al-Sadr's forsvinning kom Ayatollah Khomeini til makta i Iran etter den islamske revolusjonen, og opprettet en islamsk republikk basert på konseptet wilayat al faqih, styre av de skriftlærde. Denne utviklinga hadde enorm innflytelse på sjiamuslimene i Libanon, og mange av de mer aktivistiske medlemmene av Amal presset på for nærere samarbeid med den nye islamske republikken. Da Amal under Nabih Birris ledelse sammen med de andre libanesiske partiene undertegnet en avtale med Israel i 1983, ble det oppfattet som en kapitulasjon ovenfor USA's planer for Libanon, og dette økte splittelsen i Amal. Men det var ikke før 1985 at Hizballah sto fram offentlig som parti, gjennom det såkalte "Åpne brevet". I det slo partiet fast at de adlyder Ayatollah Khomeini som sin marja al-taqid (religiøse kilde), at de jobber mot den israelske okkupasjonen av Libanon, og for frigjøring av Palestina, og for å opprette en islamsk stat i Libanon under Khomeinis åndelige ledelse.

Hizballahs visjon for en islamsk stat

Helt siden det ble stiftet har Hizballah hatt som en sentral søyle tilslutning til wilayat al-faqih-doktrinen slik Khomeini har utlagt den i sine forelesninger om islamsk styresett. I korte trekk innebærer denne doktrinen at i fraværet av den tolvte imam, er det prestenes ansvar ikke bare å gi åndelig rettledning, men også å ta den religiøse, sosiale og politiske ledelsen. Den islamske regjeringa burde derfor være ledet av faqih – de skriftlærde – og makta deres er religiøst basert, og dermed alt-omfattende, siden den øverste skriftlærde

er stedfortreder for den skjulte imam.

Det er tydelig at Hizballah ser på den islamske republikken i Iran som en modell alle muslimer bør følge. Men partiet gir ikke noen detaljert beskrivelse av den islamske staten eller republikken, ut over generelle utsagn om at den skal være bygd på koranen, Sunna, og faqih'ens religiøse uttalelser. I tråd med dette ser partiet på den nåværende faqih, Khomeini, som sin øverste åndelige og politiske leder.

Dawlat al-Insan

Selv om Hizballah erklærer seg lojale ovenfor Khomeini, er en annen viktig inspirasjonskilde Ayatollah Mohammed Hussain Fadlallah. Mot slutten av 80-tallet skapte han konseptet dawlat al-insan, som kan ses som en stat basert på felles menneskelige verdier, som verdighet, sosial rettferdighet, økonomisk likeverd, foolkelig politisk makt og frihet fra utenlandsk herredømme. Det er ikke formulert som en konkret statsmodell, og mangler en tydelig beslutningsstruktur. Fadlallah hadde tidligere argumentert for en folkeavstemning for å avgjøre hva slags styresett libaneserne ønsker, uten at han spesifiserte hva slags flertall han mente skulle ligge til grunn for systemskifte. Uansett er det klart at dawlat al-insan var ment som en mellomstasjon på veien mot en islamsk stat.

Det libanesiske politiske systemet

I Libanon har de et parlamentarisk politisk system. De 128 plassene i parlamentet blir fordelt mellom 18 offisielt anerkjente sekter, basert på den siste oversikten som er tilgjengelig, fra 1932. Fordelinga mellom kristne og muslimer er 1:1. Hverken libaneserne eller resten av verden er enige om det sekteriske libanesiske systemet kvalifiserer til å kalles et demokrati. Systemet innebærer at bare medlemmer av de tre største sektene kan inneha de tre høyeste utøvende vervene i staten: President, statsminister og talsmann for parlamentet. Siden det vil kreve 2/3 flertall i det sittende parlamentet å avskaffe det sekteriske systemet, er det usannsynlig at det vil skje med det første. Meningen er delte om måten det fungerer på: Enkelte hevder det er den eneste farbare veien, mens andre påstår at systemet er grunnlaget for mange av Libanons problemer i dag. Hizballah har sagt at de vil fjerne sekssystemet og erstatte det med det mer demokratiske system, og vil også innføre 18-års aldersgrense for stemmerett. Begge disse endringene ville trolig

være mest fordelaktig for sjiamuslimene: De er den største sekten, og de har størst andel av befolkninga blant ungdom fra 18 år og oppover. I neste omgang ville dette styrke Hizballah, siden de forlengst har gått forbi Amal i

popularitet. Hizballahs motstandere bruker dette som argumenter mot endring, siden de frykter innføringa av en islamsk stat.

Demokratisk deltakelse

Etter at den syrisk- og saudiarabisk-støtta Taif-avtalen fikk slutt på borgerkrigen i Libanon, valgte Hizballah å delta i parlamentsvalget i 1992. Å delta i valget var ikke et lett skritt for partiet å ta, og det første også til en splittelse, der tilhengerne av Tufayil, partiets første general-

sekretær brøt ut på grunn av deltakelse i det ikke-islamske libanesiske systemet. Tufayil oppfordret til angrep på valgstasjoner, og uenighetene førte nesten til splittelse i Hizballah.

Noen ser på denne utviklinga som et tegn på at Hizballah omfavner demokratiet, mens andre hevder dette er et utslag av pragmatisme, siden det ville gjøre det lettere å nå andre mål, ikke minst jihad mot Israel. Na'im Qasim, visegeneralsekretær i Hizballah har uttalt at valgdeltakelsen ikke skyldes en tro på det nåværende systemet. Videre understreker Qasim at partiet er forpliktet til å opprette en islamsk stat, og advarte mot at valgdeltakelsen kunne bli tolket som en legitimering av ikke-islamske politiske systemer. Høyeste prioritet for Hizballah er å sikre motstandsaktiviteten i sør-Libanon mot Israel, og valgdeltakelsen gjorde at de kunne fortsette med dette samtidig som de ble en politisk kraft. Det betyr ikke at andre faktorer ikke spilte inn, men motstandskampen var helt tydelig den viktigste.

Parallellstaten

Det har blitt hevdet at den kontinuerlige politiske krisen i Libanon og midt-østen har gjort at Hizballahs mål om oppretting av en islamsk stat har blitt en reell mulighet, ikke minst fordi den libanesiske staten er sårbar for utfordringer fra partiet. Hamzehs beskrivelse av Hizballahs struktur gjør det vanskelig å ikke trekke paralleller med hvordan en stat er bygd opp. Det at de har nektet den libanesiske regjeringa å overta kontrollen over områder som tidligere var kontrollert av Israel, sår ytterligere tvil om Hizballahs demokratiske intensjoner. Det kan hevdes at i de områdene de kontrollerer, har Hizballah allerede opprettet sin islamske orden, inkludert et juridisk system som dømmer i tråd med

islamsk lov. Vi har altså en situasjon der innbyggere i deler av Libanon risikerer å bli rettslig forfulgt for brudd på lover som ikke er sanksjonert av den libanesiske staten. Flere hundre har blitt satt i fengsel for å ha overtrått den islamske lovkodeksen, og det finnes flere eksempler på folk som har blitt henrettet etter dommer fattet av Hizballahs islamske domstoler. Dette er selvsagt et klart brudd med en av de grunnleggende søylene i en demokratisk statsbygging, nemlig at staten har kontroll over sitt eget territorium, og at det bare er statens lover som gjelder innafor statens grenser. Siden Hizballah nekter staten kontroll over hele landet blir det umulig å se på partiet som en demokratisk aktør i libanesiske politikk. Men spørsmålet om hva opprettelsen av en islamsk orden i deler av Libanon vil føre til i framtida er fortsatt ubesvart.

Påvirkning utenfra

Det er umulig å vurdere Hizballah og rollen de spiller i Libanon, uten å ta med i bergninga støtten partiet får fra Iran og Syria. Relasjonene mellom Hizballah og Iran er veldig nære, ikke minst som følge av at partiet har adoptert wilayat al-faqih-doktrinen, og Khomeini og seinere Khomeini som åndelige og politiske veiledere. Dette gjelder ikke bare på det politiske feltet, men også i praksis, som vi kan se av måten partiet har organisert seg. Seksjoner av partiet, som Martyrstiftelsen (mu assasat al-shahid) og Den Hellige Kampens Bygningsstiftelse (mu assasat jihad al-bina) er klart bygd opp etter modell av tilsvarende iranske organer. Helt fra starten har Hizballah dessuten mottatt militær støtte fra Iran, i form av utsendte soldater fra Revolusjonsgarden, eller i form av våpen. Det er også grunn til å spørre seg hvor godt utbygd partiets infrastruktur ville ha vært uten omfattende økonomisk

hjelp fra Iran. Hamzeh anslår at partiet mottar omlag en milliard dollar i året fra Iran, i tillegg til militærhjelp for et tilsvarende beløp. Det er verdt å merke seg at selv om nøyaktige tall over denne støtten ikke blir lagt fram, så har hverken Iran eller Hizballah vært redd for å offentliggjøre omfanget av denne støtten.

Støtten fra Syria er også av stor betydning for partiet, men på en annen måte enn koblingen til Iran. Siden utplasseringen av militære styrker i Libanon i 1976 har Syria hatt en maktpolitisk nøkkelrolle i landet, og Taif-avtalen sementerte Syrias grep. Uten Syrias aksept ville det ha vært umulig for Hizballah å operere på den skalaen de gjør, både i forhold til deres jihad mot Israel i sør, og i forhold til kontrollen over deler av libanesiske territorium. Forholdet mellom Hizballah og Syria har ikke alltid vært enkelt, ikke minst siden Syria har vært en viktig støttespiller for Amal, men de gode forholdene mellom Iran og Syria, samt Amals synkende innflytelse har styrket relasjonene. Hizballahs støtte har vært uvurderlig for Syria i deres politiske agenda i Libanon. Etter attentatet mot forhenværende statsminister Hariri har Hizballah framstått som Syrias viktigste allierte i Libanon.

Fakta: Palestinske flyktninger

Palestinske grupper er den minst privilegerte gruppen i det libanesiske samfunnet. I 1948 ble palestinerne fordrevet fra jord og hjem under opprettelsen av staten Israel. Mange av dem dro i Libanon. I dag utgjør de omtrent 400.000. Flertallet bor i flyktningeleirer drevet av United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA). Noen palestinske flyktningeleire i sør-Libanon kan forveksles med militære soner. De er gjerdet inn fra omverdenen og bevoktet av libanesiske soldater som følger med på hvem som kommer inn og ut. Med en gang du er gjennom et libanesiske krysspunkt inn i en leir møter du palestinsk militær som foretar samme kontroll. Mange væpnede fraksjoner kjemper om kontroll over leirene og i flere av dem oppstår det med jevne mellomrom sammenstøt mellom de forskjellige gruppene.

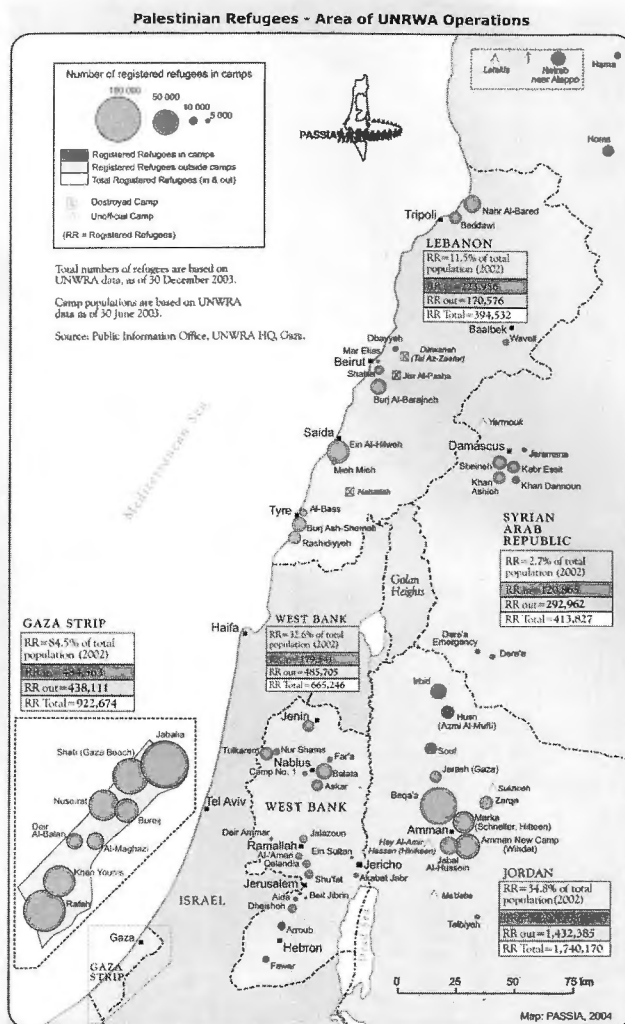
Leirlivet kan være hardt. Befolkningen vokser med årene. Samtidig har ikke flyktningeleirene vokst arealmessig. Dette betyr at det blir en stadig større befolkningstetthet i svært begrensede, fattige slumområder. Skolene er overfylte og utdanningen av palestinerne har sakkert akterut i forhold til resten av det libanesiske samfunnet, særlig de siste årene.

Likevel er innbyggerne i disse leirene heldigere enn de som bor i "uoffisielle" leire uten UNRWA-støtte. Jal al-Bahr i Tyr, sør-Libanon, er en av disse leirene. Leiren er helt provisorisk og består av husk lagt av leire, stein og omstøpt jernblikk. Den ligger på en tynn landstripe som grenser mot sjøen ved en motorvei som gjør området spesielt farlig for barn. Det fins ikke skoler, helseklinikker, kloakk eller innlagt vann. Omtrent 1,200 som ikke fant plass i de offisielle leirene bor her.

Libanon har mange ganger gjort klart at de ikke vil godta en permanent bosetting av palestinske flyktninger i landet og at deres nærvær der bare er midlertidig. Palestinerne rett til å vende tilbake er klart anerkjent gjennom internasjonal lov. Men samtidig har det gått femti år uten at palestinerne rett til å vende tilbake har blitt virkeliggjort, uten at deres forhold i Libanon er blitt forbedret. Flyktningene i Libanon er i en langt verre stilling enn flyktninger i Syria og Jordan.

Libanesiske lov diskriminerer også mot palestinerne. Omtrent 70 yrker er forbudt for palestinerne å ta utenfor leirene. I følge The Popular Committee, et administrativt organ som representerer de forskjellige gruppene i Libanons største leir, Ain al-Helwe, er arbeidsløsheten i leiren på over 80%. Hovedgrunnen til dette er manglende muligheter til å finne jobber utenfor de palestinske samfunnene. For eksempel kan verken palestinske kokker, regnskapsførere, leger, frisører, farmasøyer, ingeniører eller advokater få arbeid på lovlig vis i Libanon. I praksis er palestinerne fratatt en fundamental menneskerett - lik rett til arbeid. Det blir ikke foretatt nybygging av leire. Samtidig nektes palestinerne å inneha eiendom. Loven rammer dem kun implisitt, siden den er rettet mot "statsløse". I praksis betyr dette palestinerne.

Den libanesiske diskrimineringen av palestinerne er systematisk og har røtter blant annet i den libanesiske borgerkrigen da over- og middelklassen så på palestinerne som en trussel mot deres makt i landet. Palestinerne rett til å vende tilbake er uomtvistelig. Men samtidig må en løsning for palestinerne være en del av en oppløsning av den sekteriske knuten i landet uansett om eller når de får realisert retten til å vende tilbake.

Grafikk: PASSIA, <http://passia.org>

Gudmund Anders Dalsbø
Solhauggata 2 A
0565 OSLO

B-post

Retur:
Opprør v/RV
Osterhausgata 27
0183 Oslo